RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 71.

Fredagen den 4 juni.

Kl. 2,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidna maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att Amiral Arv. Lindman på grund av sjukdom (akut laryngit) är förhindrad deltaga i riksdagens sammanträden tillsvidare intygas härmed

Stockholm den 4 juni 1920.

R. Eidem,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 166—186.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial, nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial, nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets betänkande nr 33 i anledning av väckta motioner angående minskning av den maximikvantitet spritdrycker, som får utminuteras för kalendermånad.

§ 6.

Bevillningsutskottets härpå föredragna betänkande nr 42 blev ånyo bordlagt.

§ 7.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 71, i anledning av kam-

rarnas skiljaktiga beslut rörande punkten B) i bankoutskottets utlåtande nr 61, angående förhöjda arvoden åt fullmäktige i riksbanken och styrelseledamöterna vid riksbankens avdelningskontor m. m.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 8.

Vidare föredrogos, men blevo åter lagda på bordet bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 72—74.

§ 9.

Härefter föredrogs första lagutskottets memorial, nr 43, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 10.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 17 och 18 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 11.

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.

Genom en den 30 april 1920 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition nr 421, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.

Härigenom förordnas som följer:

Återupptagande av förfallen eller avslagen ansökan om patent.

1 §.

Har ansökan om patent genom beslut, som vunnit laga kraft, av patentmyndigheten förklarats förfallen eller avslagits efter underlåtenhet av sökanden att besvara anmärkning, som av patentmyndigheten framställts mot ansökningen, eller invändning, som jämlikt 7 § förordningen angående patent gjorts mot densamma, och utgick den tid, inom vilken sökanden enligt patentmyndighetens föreläggande skolat besvara anmärkningen eller invändningen, efter den 31 juli 1914 men före den 1 juli 1920, äge sökanden eller hans rättsinneha-

vare att få ärendet återupptaget till behandling, varvid patentansökningen, med iakttagande av vad i 9 § sagda förordning finnes stadgat, fortfarande skall anses gjord å den ursprungliga ansökningstiden.

2 §.

Ansökan om återupptagande av patentärende skall göras skriftligen hos patentmyndigheten före den 1 januari 1921 eller, därest patentansökningen förklarats förfallen eller avslagits först efter den 30 juni 1920, inom sex kalendermånader från beslutets dag.

Göres ansökningen av annan än den förutvarande patentsökanden, skall rättighetens övergång till den förstnämnde styrkas.

Är sökanden ej boende inom riket, och har ansökningen icke gjorts genom här i riket bosatt ombud, för vilket fullmakt att i allt vad patentet angår för sökanden svara, redan tidigare tillställts patentmyndigheten, skall dylik fullmakt fogas vid ansökningen.

3 §.

Då patentärende återupptages, skall skriftlig underrättelse därom hållas sökanden tillhanda eller, om fullständig adress uppgivits, med posten till honom översändas; och förelägge patentmyndigheten därvid sökanden, i händelse anmärkning eller invändning, varom i 1 § sägs, ej redan i sammanhang med ansökningen om ärendets återupptagande eller eljest besvarats, ny tid härför.

4 §.

Finner patentmyndigheten inkommen ansökan ej kunna jämlikt 1 och 2 §§ bifallas, skall underrättelse om beslutet med angivande av skälet därför delgivas sökanden på enahanda sätt, som i 3 § stadgas för där avsett fall.

Är sökanden missnöjd med beslutet, äge han vid talans förlust att innan klockan tolv å sextionde dagen från beslutets dag däröver hos Konungen anföra besvär.

5 §.

Patent, som meddelats på grund av återupptagen patentansökan, vare ej gällande mot någon, som, efter det ansökningen tidigare förklarats förfallen eller avslagits men innan begäran framställts om ärendets återupptagande, varit i utövning av den patenterade uppfinningen inom riket eller för sådan utövning där vidtagit väsentliga åtgärder.

Återupplivande av förfallet patent.

6 §.

Har under tiden från och med den 1 augusti 1914 till och med den 30 juni 1920 patent förfallit på grund av uraktlåtenhet att under sagda tid för detsamma erlägga sådan förhöjd årsavgift, som omförmäles i 11 § förordningen angående patent, äge den förutvarande patenthavaren eller hans rättsinnehavare att, såframt den ursprungliga giltighetstiden för patentet ännu icke gått till ända, få patentet åter satt i gällande kraft.

Lag samma vare i fråga om tilläggspatent, som under nämnda tid förfallit på grund av underlåtenhet att för huvudpatentet erlägga dylik avgift; dock att tilläggspatent icke må återupplivas, utan att sådan åtgärd vidtagits med huvudpatentet.

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

7 §.

Ansökan om återupplivande av patent skall göras skriftligen hos patentmyndigheten före den 1 januari 1921.

Där ej fråga är allenast om återupplivande av tilläggspatent, bifoge sökanden den eller de icke förut guldna förhöjda årsavgifter, som, därest patentet fortfarande varit gällande, senast skolat erläggas å dagen för ansökningens framställande eller dessförinnan.

Göres ansökningen av annan än den förutvarande patenthavaren, skall sökanden styrka, att han är dennes rättsinnehavare.

Är sökanden ej boende inom riket, och har ansökningen icke gjorts genom här i riket bosatt ombud, för vilket fullmakt att i allt vad patentet angår för sökanden svara, redan tidigare tillställts patentmyndigheten, skall dylik fullmakt fogas vid ansökningen.

8 §.

Då patent återupplivas, skall underrättelse därom delgivas sökanden på enahanda sätt, som i 3 § stadgas för där avsett fall.

Därjämte låte patentmyndigheten om beslutet göra anteckning i patentregistret och införa kungörelse i allmänna tidningarna.

9 §.

Finner patentmyndigheten inkommen ansökan ej kunna jämlikt 6 och 7 §§ bifallas, vare lag, som i 4 § sägs.

Har ansökan genom lagakraftägande beslut förklarats icke kunna bifallas, äge sökanden återfå enligt 7 § inbetald avgift.

10 §.

Beträffande varaktigheten av återupplivat patent samt skyldigheten att för detsamma erlägga årsavgifter utöver vad i 7 § sägs skall så anses, som hade patentet varit gällande utan avbrott.

Patentår, för vilket avgift icke skolat erläggas enligt 7 § och som börjat före patentets återupplivande eller inom tre kalendermånader därefter, skall, såvitt angår erläggande av den å sagda år belöpande avgift, anses börja först vid utgången av sistnämnda tid; dock att för patentår, som eljest skolat börja å dagen för ansökningens framställande eller dessförinnan, avgift skall, även om densamma inbetalas före patentårets början, sådan denna nu blivit bestämd, utgå med den i 11 § förordningen angående patent stadgade förhöjning.

11 §.

Återupplivat patent vare icke gällande mot någon, som, efter det patentet förfallit men innan ansökan gjorts om detsammas återupplivande, varit i utövning av den patenterade uppfinningen inom riket eller för sådan utövning där vidtagit väsentliga åtgärder.

Underlåten utövning av patenterad uppfinning.

12 §.

Vid bedömande av talan, som efter ikraftträdandet av denna lag anhängiggöres enligt 15 § förordningen angående patent, skall tiden från och med den 1 augusti 1914 till och med den 30 juni 1920 icke till någon del medräknas i den uti nämnda § omförmälda tid av tre år.

Allmänna bestämmelser.

13 §.

Vad här ovan stadgats skall äga tillämpning i fråga om patentansökan, som gjorts av svensk medborgare, och patent, som innehaves eller, då detsamma förföll, innehades av svensk medborgare.

Under förutsättning av ömsesidighet må Konungen förordna, att samma bestämmelser helt eller delvis skola gälla även till förmån för medborgare i främmande stat; och äge Konungen därvid, om särskilda omständigheter därtill föranleda, att för medborgare i sådan stat utsträcka de i 2 och 7 §§ fastställda ansökningstiderna med högst sex kalendermånader.

Med medborgare i viss stat förstås i denna § jämväl den, som, utan att innehava medborgarskap i sagda stat, där är fast bosatt eller äger ett verkligt och icke pro forma drivet industri- eller handelsetablissement.

14 §.

De närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpning av denna lag, meddelas av Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1920.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft motionen, nr 455 i andra kammaren av herr Lindman m. fl. vari föreslagits, att riksdagen måtte antaga det i förevarande proposition framlagda lagförslaget efter införande däri av följande ändringar, nämligen

I § 6, första stycket, inskjutes efter ordet »giltighetstiden» orden »med frånräknande i förekommande fall av tid, som angives i 13 §».

I 7 §, andra stycket insättes efter ordet »sökanden» orden »där ej annat följer av bestämmelserna i 13 §».

I 10 §, första stycket, inskjutes efter ordet »skall» orden »med det undantag, varom i 13 § sägs».

I 10 §, andra stycket, insättes efter orden »och som» orden »med iakttagande i förekommande fall av vad i 13 § är stadgat».

Efter 12 § införes följande:

»*Förskjutning av patenttid*

§ 13.

Patentår, som börjat att löpa den 1 januari 1917 eller senare, skall, därest patenthavaren före den 1 januari 1921 skriftligen hos patentmyndigheten anmäler, att han önskar sådan förskjutning av patenttiden, anses taga sin början först tre år senare, dock att, om patent sökts den 1 januari 1917 eller senare, första patentåret skall anses börja den 1 januari 1920 och efterföljande patentår förskjutas endast i motsvarande grad. Under mellantiden skall något skydd icke anses hava bestått. Avgift, som innan dylik anmälan sker, erlagts för patentår, varom här är fråga, skall anses vara utan möjlighet till

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

återbetalning erlagd i förskott; om den erlagts med förhöjning, skall ej heller denna kunna återfordras.

I samband med ansökning om återupplivande av patent kan patenthavaren eller hans rättsinnehavare göra anmälan enligt första stycket och behöver i sådant fall vid ansökningen jämlikt 7 §, andra stycket, fogas endast sådan förhöjd årsavgift, som även med iakttagande av vad här ovan i första stycket är stadgat, för patentets vidmakthållande, skolat erläggas senast å dagen för ansökningens framställande eller dessförinnan.

§ 14.

Har patent, som varit förfallet, kommit att fortlöpa på grund av bestämmelserna i 13 § utan att 11 § därå är tillämplig, vare det samma icke gällande mot någon, som efter det patentet förfallit men innan anmälan gjorts enligt 13 §, varit i utövning av den patenterade uppfinningen inom riket eller för sådan utövning där vidtagit väsentliga åtgärder.»

---

13 och 14 §§ i förslaget få paragrafnummer 15 resp. 16. I den förras första stycke utbytas orden »de i 2 och 7 §§ fastställda ansökningstiderna» mot orden »de tider för ansökning eller anmälan, varom i 2, 7 och 13 §§ sägs».

Utskottet hemställde,

att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och

att den av herr Lindman m. fl. väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Vennersten: Herr talman, mina herrar! Det är att beklaga, att huvudmotionären, herr Lindman, icke är i tillfälle att försvara den av honom jämte tre andra av kammarens ledamöter undertecknade motionen. Ty ehuruväl utskottets avstyrkande utlåtande är enhälligt, lärer man dock vid en närmare granskning av detta ärende få medgiva, att saken kräver en annan och större uppmärksamhet, än utskottet synes ha varit i tillfälle att ägna åt detta ärendes behandling. Herrarna må anse, att man vid denna sena tid på riksdagen icke skulle besvära kammaren med att nu hålla ett anförande gent emot ett enhälligt utskott, men som herrarna skola med några korta ord från min sida få höra, så gäller det så pass viktiga industriella och andra produktionsintressen, att det är väl värt, att man ägnar saken några ögonblicks uppmärksamhet; och det är om detta, som jag här vördsamt anhåller.

Den sak, som det nu gäller och som motionärerna bragt på tal, är en ändring och utvidgning av det förslag, som Kungl. Maj:t i föreliggande prop. nr 421 har förelagt riksdagen till prövning och antagande. Det gäller att rätta vissa missförhållanden inom patentväsendet, som uppkommit på grund av det nyss avslutade världskriget,

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

och Kungl. Maj:t har i den förevarande propositionen i sådant avseende föreslagit, att det skall möjliggöras att återupptaga en förfallen eller avslagen patentansökning. Vidare föreslås att man skall kunna återuppliva ett redan förfallet patent. Slutligen har man även föreslagit vissa åtgärder beträffande underlåten utövning av patent, gående ut på att tiden, inom vilken en sådan utövning skall ha ägt rum, måtte kunna förlängas. I samtliga dessa tre avseenden har nu utskottet gått Kungl. Maj:t till mötes och föreslagit riksdagen att godkänna den kungl. propositionen.

Men, mina herrar, det är ett fjärde område, nämligen i fråga om patentens livslängd om jag så får uttrycka det, där önskemål framställts från de mest kompetenta personer därom, att man måtte göra det möjligt att vidtaga vissa åtgärder till avhjälpande av missförhållanden, som även på detta område visat sig ha uppkommit. Det gäller förslag, som framställts på den grund, att under kriget hava många patentinnehavare icke kunnat tillgodogöra sig sina patent. Detta har i de krigförande länderna uppkommit dels på grund av att vederböranden patentinnehavare varit upptagna av krigstjänst, dels på grund av att många industrier, där patenten kommit till utövning, icke kunnat fortsätta med sin förutvarande fredsverksamhet, utan tvingats omlägga den till krigsindustri. Slutligen har bristen på råmaterial och även på arbetskraft omöjliggjort ett tillfredsställande utnyttjande av de fördelar, som patentinnehavandet eljest skulle ha medfört.

Nu kan man visserligen säga, att detta gäller ju endast de krigförande länderna. Vad har då detta med motsvarande förhållanden i vårt land att göra? Jo, herrarna förstå ju väl, att här gäller det även svenska patent i utlandet; det gäller för oss att tillse, att vi ordna det så, att svenskar, som äga patent i utlandet, måtte därav kunna draga tillbörlig fördel. Om vi icke genom att medge utlänningar den förmånen, att deras patenträttigheter måtte kunna här i landet på grund av den gångna krigstiden tillerkännas en förlängning, så kunna vi icke begära, att motsvarande förmåner skulle lämnas oss i de utländska stater, där svenskar inneha patenträttigheter. Det gäller sålunda den s. k. reciprociteten.

Nu säger utskottet — och stöder sig därvid även på departementschefens uttalande — att farhågorna för att svenskar, som äro innehavare av patent i utlandet, skulle kunna missgynnas, om icke vi bevilja ifrågavarande reciprocitet, äro överdrivna. Såväl departementschefen som utskottet anför, att det icke är att befara, att länder, där tillfällig lagstiftning på ifrågavarande område blivit införd, skola behandla oss hårt, därför att vi icke kunna giva dem någon ersättning för de förmåner, som de genom sådan lagstiftning kunna bereda patentinnehavare. Men detta påstående har, så vitt jag kunnat finna, icke blivit styrkt, vare sig från departementschefens eller utskottets sida. Utskottet har tydligen jämförelsevis lätt halkat över det här och blott uttalat den förhoppningen, att farhågorna i detta avseende icke skola besannas, men var och en förstår väl, att i de länder, där man infört lättnader för innehavare av patent, kommer man ovillkorligen att söka

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

tillkämpa sig motsvarande förmåner för sina uppfinnare, då det gäller tillvaratagande av dessa uppfinnares intressen i andra länder. Det är icke mer än mänskligt att begära lika mot lika, och jag vågar påstå, trots vad utskottet och departemetschefen i detta stycke uttalat, att det är att befara, att just frånvaron av en lagstiftning, som hos oss skulle möjliggöra tillgodoseendet av berättigade krav, kommer att vålla våra svenska patentinnehavare betydande olägenheter, och jag uttalar den uppfattningen, att framtiden tyvärr kommer att ge dem rätt, som hysa den mening jag givit uttryck åt, och det kan komma att vara i högsta grad beklagansvärt.

Om herrarna se, vad utskottet anfört som huvudsakliga skäl för sitt avstyrkande av motionen, så finner man, att det egentligen anföres två sådana. Först och främst är det den mening, som icke har något stöd i påtagliga argument, att man icke behöver befara, att kravet på reciprocitet från de utländska staternas sida med stränghet vidhålles. Om detta har jag redan uttalat mig, och det är uppenbart, att om en lagstiftning i ämnet förefinnes, kommer man att upprätthålla kravet på reciprocitet, så länge detta kan framställas. I Danmark har man infört en sådan lagstiftning i avseende på förlängning av patenttiden för redan beviljade patent, och där kräver man uttryckligen, att om dylik förlängning skall kunna medgivas efter ansökan i varje särskilt fall, bör man också ha reciprocitet för danska uppfinnare i andra länder, således även i Sverige.

Utskottet har tydligen också, kanske icke förbisett men underlåtit att fästa sig vid en uppgift som finnes tillgänglig, nämligen att man i Amerikas förenta stater förbereder en lagstiftning, i vars första paragraf reciprocitetskravet uttryckligen framställes. I England har man visserligen medgivit en förlängning utan tal om reciprocitet, men det utesluter ej, att man kan komma att kräva en sådan i alla fall. Och under dessa förhållanden synes det mig, att det varit mycket klokt, om utskottet upptagit till en mera ingående prövning det förslag angående patenträttens förlängning, som motionärerna här tillåtit sig framställa. Om den utväg motionärerna föreslå icke befunnits i allo tillfredsställande, så hade utskottet haft möjlighet att reflektera på en annan utväg, nämligen den som kommerskollegium har anvisat. Denna synes, såvitt jag kan av handlingarna finna, icke varit föremål för något vidare övervägande inom utskottet, åtminstone framgår det icke av utskottets betänkande.

Vad är nu avsikten med att jag uppehåller kammaren med att tala om detta till synes obotliga fall? Jo, min avsikt är att fästa vederbörandes uppmärksamhet på vikten av att man vid nästa riksdag framlägger förslag till sådana tillägg, som erfordras för att vi må kunna bevilja andra, som ge oss förmåner, möjlighet till att ernå motsvarande förmåner. Och jag skall nu be att få slutligen framhålla, att, då Kungl. Maj:t hänvisar till att den här mest kompetenta myndigheten, som man förmodligen menar, avstyrkt vidtagandet av sådana åtgärder som här förordats, så bör man icke underlåta att tänka på att andra enligt mitt förmenande lika beaktansvärda krav

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

framkommit på att lagstiftningen skulle kompletteras, såsom här begärts. I det avseendet ber jag blott få påpeka vad i den kungl. propositionen framhållits, nämligen att Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, Svenska uppfinnareföreningen och Svenska patentombudsföreningen, samtliga företrädande olikartade intressen, dock äro eniga i den punkt, som här framhållits: alla kräva med en mun, att det bör införas möjligheter till förlängning av patenttiden även i Sverige och detta på skäl, som jag här framfört. Och särskilt vill jag framhålla för mina ärade kammarkamrater den omständigheten, att patentombudsföreningen ju inom sig innesluter personer, som äro så väl bekanta med förhållandena i främmande länder, att, när de kräva denna ändring, så måste man säga sig, att det är ett högt beaktansvärt inlägg i frågan. De torde stå i så nära kommunikation med sina kolleger i utlandet, att de få anses vara i stånd att bedöma, huruvida de farhågor, åt vilka jag här givit uttryck, verkligen äro berättigade eller ej.

Man skulle kunna anmärka mycket mera mot utskottets resonemang i denna del, men jag vill icke trötta herrarna med att gå in på ämnet ännu närmare. Jag vill endast till sist i allra största korthet peka på att utskottet motsäger sig självt i en ganska väsentlig punkt. Å ena sidan säger man, att icke skola vi medge en förlängning helt generellt av patenträtten t. ex. gentemot Danmark, som självt icke har en sådan generell förlängning av patenten, utan kräver att, för att förlängningen skall få inträda, varje fall för sig måste prövas och eventuellt bifallas eller avslås. Inte kunna vi under sådana förhållanden införa en generell förlängningsrätt, det vore icke full reciprocitet. Samtidigt förordar dock utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som bland annat innebär att i fråga om återupplivande av förfallna patent m. m. skola vi utan vidare och utan krav på reciprocitet skänka såväl Danmark som andra länder förmåner utan att, såsom jag ytterligare en gång vill understryka, vi ha säkerhet för att få åtnjuta samma förmåner från andra länders sida. Denna motsägelse förefaller mig icke så litet egendomlig.

Och så till sist kommer jag till utskottets andra skäl. Jag finner det anmärkningsvärt att såväl i utskottets som i Kungl. Maj:ts framställning talas det om att man skall skydda den svenska industriens intressen, och att det är för dess skull som man bland annat avstår från att införa möjlighet till förlängning av patenttiden. Hur förhåller det sig nu i själva verket? Äro patentinnehavarnas och industriens intressen varandra motsatta? Finna ni icke, mina herrar, att man måste medge att i stort sett sammanfalla dessa intressen, i det att industrien i stor utsträckning just är patentinnehavaren? Det är industrien själv, som har gagn av att vi bereda möjlighet att för svenska patent i utlandet ernå den förmån, som motionärerna avse att kunna trygga åt landets uppfinnare genom sitt förslag. Således, så långt ifrån att man bereder industrin en förmån, belastar man tvärtom industrin ytterligare med en olägenhet utöver dem, som man åberopar att kriget medfört för industrin, i det man säger, att industrin har haft så många olägenheter förut under kriget, att det nu icke är

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

för mycket att patentinnehavarna också bära en olägenhet. Detta resonemang faller ju på de skäl, som jag nyss anfört. Man lägger sten på börda i stället. Industrin har i stort sett icke något angelägnare i detta avseende att sörja för, än att patenträtten skyddas så långt rimligt och lämpligt är. Ty det ligger i industriens välförstådda intresse att uppmuntra dem, som äro själva drivfjädrarna till vår svenska industris framgång, nämligen uppfinnarna. Och om herrarna tänka efter, vilka industrier, som äro mest önskvärda här i landet, så finna ni nog att det är sådana, som stå på högsta graden av förädling — och jag behöver ju här icke nämna några namn, men jag kan dock i förbigående erinra om Separators- och Kullagerindustrierna — bara för att antyda att just de industrier, vilka vunnit framgång på världsmarknaden och stå på den allra högsta graden av förädling, äro sådana som äro byggda på patent. Detta måtte vara nog för att åskådliggöra för kammaren, hur pass betydelsefull den fråga är, som motionärerna här bragt under riksdagens prövning, med det beklagliga resultat dock, som vi se av utskottets utlåtande.

Jag ämnar nu sluta med ett yrkande, ehuru jag väl förstår att kammaren icke kommer att utan vidare vilja gå med på detta efter ett sådant enhälligt utlåtande, som här föreligger, men jag gör det som en demonstration för att starkare understryka betydelsen av att denna fråga, som vi här berört, upptages så snart ske kan och ånyo förelägges riksdagen till prövning och avgörande. Och med dessa ord, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till den kungl. proposition, som här föreligger, med de ändringar och tillägg, som föreslås i den av herr Lindman m. fl. avgivna motionen.

Herr *Thore* instämde häruti.

Herr Lindley: Herr talman! Utan att i någon mån göra anspråk på att vara sakkunnig i det här ämnet, någonting som den föregående talaren har bättre förutsättningar för, så vill jag ändock be att med några få ord försöka klarlägga de synpunkter, som varit vägledande för utskottet, då utskottet behandlat nu föreliggande proposition och motion.

De synpunkter, som varit vägledande, äro givetvis avvikande från dem, som herr Vennersten här talat för. Syftet med lagstiftningen har ju redan angivits. Det är att söka mildra de rättsförluster och olägenheter på patentlivets område, som följt av världskriget. Det är att märka, att initiativet till denna lagstiftning har tagits av en så auktoritativ myndighet som den internationella byrån i Bern till skydd för den internationella äganderätten, en byrå, utgörande ett centralorgan för den mellanstatliga organisationen på detta område. I denna byrås cirkulärskrivelse, i vilken man framhåller de åtgärder, som behöva vidtagas, uppehåller man sig vid följande punkter: 1) prioritetsfristens förlängning, 2) återupplivande av förfallna eller avslagna patentansökningar, 3) återupplivande av patent, som förfallit på grund av underlåtenhet att erlägga årsavgifter, och 4) anstånd med den obligatoriska utövningen av patenterade uppfinningar. Den

lagstiftning, som nu är före, ingriper, som vi av propositionen kunna se, på punkterna 2), 3) och 4), medan det i första punkten omnämnda förhållandet åter, frågan om prioritetsfristens förlängning, har blivit löst vid ett föregående tillfälle under år 1919.

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

Den motion, som herr Lindman m. fl. här väckt, går ju ett steg längre. Den avser, som herr Vennersten redan har framhållit, frågan om förlängning av giltighetstiden för patent. Det är intet skäl att försöka förneka, att bakom denna motion och de önskemål, som däri blivit framställda, stå som förut sagts en samling av auktoritativa personer, tillhörande Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, Svenska uppfinnareföreningen och Svenska patentombudsföreningen, vartill kommer kommerskollegium, som i viss mån gått på samma linje. Men man kan icke dölja för sig, att dessa meningar väl ändå i viss mån torde representera en del speciella och kanske egna intressen, medan återigen de myndigheter, som utskottet framför allt stött sig på, torde representera de mera allmänna synpunkterna i detta stycke. Om vi tänka på patent- och registreringsverkets yttrande, som väl torde vara nog så auktoritativt och delvis återfinnes i utskottsbetänkandet på sidan 6, skola vi finna, att dess yttrande talar tämligen starkt för ett avslag på just den i herr Lindmans motion gjorda framställningen, och samma blir förhållandet, om vi gå till Bernbyråns yttrande. Bernbyrån hade nämligen icke alls i dessa sina punkter fordrat någonting i stil med den Lindmanska motionen, och den talar där bland annat om att det skulle vara oklokt att söka i det internationella avtalet införa ett dylikt kategoriskt stadgande. Denna fråga vore nämligen alltför omtvistad och invecklad och såges under alltför olika synpunkter i olika länder. Patent- och registreringsverket säger bland annat: »Obestridligt skulle ett visst berättigat intresse tillgodoses genom möjligheten att erhålla förlängning av patentens giltighetstid. Många patentinnehavare hade under kriget ej kunnat utnyttja sina patent till följd av krigstjänst eller emedan deras verksamhet måst inriktas på krigsindustri, eller av brist på råmateriel eller arbetskrafter. Härvid kunde dock invändas, att även andra industriidkare lidit förlust genom kriget, utan att ersättning beretts dem från det allmännas sida. En utsträckning av patenttiden för alla patent syntes ämbetsverket möta synnerligen stora betänkligheter på grund av den rättsosäkerhet inom industrien, som därigenom komme att skapas. Skulle åter en utsträckning av patenttiden medgivas efter prövning från fall till fall, huruvida och i vad mån en ansökan om förlängning grundade sig på förhållanden, som förorsakats av kriget, bleve visserligen nämnda rättsosäkerhet mindre, men vore ändock att förvänta ett synnerligen stort antal sådana ansökningar, för vilkas bedömande komme att fordras ett omfattande bevismaterial och vilkas rättvisa behandling komme att kräva en vidlyftig utredning och i många fall draga lång tid.» Ämbetsverket avstyrker därefter motionen.

Hur är det då ordnat i andra länder i hithörande förhållanden? Jo, av den översikt, som bifogats propositionen, framgår, att det endast är Frankrike, Belgien, England och Danmark, som ha en sådan

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

förlängning bestämd, medan Tyskland, Österrike, Italien, Nordamerikas förenta stater, Norge och Finland sakna dylika bestämmelser. Det är också att märka, huru olika dessa bestämmelser i de olika staterna äro, vilket framgår av följande sammanfattning av den översikt, som bifogats den kungl. propositionen, som jag skall be att få föredra.

I Frankrike kan tiden förlängas efter prövning från fall till fall, i allmänhet dock högst med fem år. Man tar hänsyn till den tid, varunder utövningen varit avbruten till följd av kriget. Reciprocitet i andra länder synes icke fordras.

I Tyskland finnes ej några bestämmelser om utökning av patenttiderna.

I österrike finnes ej heller några dylika bestämmelser.

I Belgien är stadgat, att vid beräknandet av giltighetstiden för patent, som icke före den 1 aug. 1914, icke skall medräknas tiden mellan nämnda dag och en för olika fall olika bestämd tidpunkt efter krigets slut. Här kräves däremot reciprocitet.

I England har den normala maximitiden för patent förlängts från 14 till 16 år. Reciprocitet fordras ej.

I Italien synes ej finnas några bestämmelser om förlängning av patenttiden, och lika litet synes detta vara fallet i Nordamerikas förenta stater.

I Danmark kan ett patent förlängas, högst med fem år, om patentinnehavaren styrker, att han till följd av förhållanden under kriget varit urståndsatt att nyttja patentet så, som han eljest skulle kunnat påräkna. På samma sätt kan förnyelse äga rum, om patentet förfallit under tiden 1 aug. 1914—1 aug. 1919. Reciprocitet fordras.

I Norge har ej medgivits förlängning av patenttiden, och ej heller synes detta vara ifrågasatt. Lika litet synes så vara förhållandet i Finland.

Det är alltså, som vi se, endast Belgien och Danmark, som fordra reciprocitet. Där är det, som vi framhållit förut, prövning från fall till fall, och det gäller därvid att undersöka de förhållanden, till följd av vilka dessa patents utövning har varit inställd under kriget.

Jag medger gärna, att detta, som den förste ärade talaren sade, är en synnerligen viktig fråga. Det gäller givetvis här att avgöra, vilket intresse som bör väga tyngst, patentinnehavarens, resp. hans rättsinnehavares, eller industriens. Visserligen sade herr Vennersten, att patentinnehavarens och industriens intressen här sammanföllo, men jag tror icke, man kan ge ett generellt omdöme om den saken. Det gives nog stridigheter mellan dels patentinnehavarens och hans rättsinnehavares och dels industriens intressen att få tillgodogöra sig fördelarna, och det är synnerligen svårt att i det fallet döma rättvist. Då emellertid utskottet anslutit sig till den tankegång, som framgått ur såväl Bernbyråns cirkulärskrivelse som ur patent- och registreringsverkets yttrande, torde utskottet i det stycket stå på den säkraste sidan.

Man kan ju också peka på att då vårt land i alla händelser har en patenttid på 15 år och det här gäller endast tre år som skulle gått

förlustiga, så är det endast en femtedel av patenttiden, som på det sättet tillspillogives. Så får man ju visserligen icke resonera, men det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas.

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

Jag har med dessa ord, herr talman, velat tillkännagiva den ställning, utskottet intagit, och grunderna för den, och jag vill inlägga en gensaga mot påståendet, att utskottet i någon mån skulle ha »lätt halkat» över dessa stycken. Utskottet har ägnat detta ärende en synnerligen ingående prövning, och det är att märka, att utskottet kommit till fullständig enighet om att tillstyrka den kungl. propositionen men att å andra sidan avstyrka den av herr Lindman väckta motionen.

Utskottet slutar till sist med att uttala den förväntan, att därest i framtiden reciprocitetstanken i andra länder skulle göra sig alltmer starkt gällande eller det eljest skulle visa sig nödvändigt att tillgripa den i motionen föreslagna åtgärden, Kungl. Maj:t icke skall underlåta att avge förslag om åtgärder för avhjälpande av detta missförhållande. Jag ber att få understryka detta, herr talman, och jag uttalar också den förhoppningen, att vederbörande myndighet skall ha sin uppmärksamhet riktad på denna sak och att Kungl. Maj:t, därest så behöves, vid en kommande riksdag skall framlägga förslag i denna riktning.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennersten: Herr talman! Jag är tacksam för att den föregående ärade talaren dock slutade sitt anförande med en hemställan, en vädjan till regeringen, som i stort sett överenstämmer med den, som jag tillät mig här framlägga.

Jag skall endast be att få svara några ord till herr Lindley, på det att icke någon missuppfattning måtte få kvarstå efter denna debatt. Man säger här, att det väl är mera ett enskilt intresse, som de av mig nämnda föreningarna företräda, men tro ni, mina herrar, att man här med sådan energi skulle ställa sig som försvarare för denna sak, om man trodde, att det gällde endast några enskildas mer eller mindre berättigade krav? Nej, för mig är det ett stort allmänt intresse, att den fria svenska produktionens intresse, som vi skola försvara, och jag vågar påstå, att om kommerskollegium, som den ärade talaren var vänlig nog att åberopa, ställt sig i bräschen för just samma krav, som motionärerna gjort, tyder nog detta på att man kan lämna den av den ärade talaren framhållna synpunkten ur räkningen och anse det vara ett verkligt berättigat och allmänt intresse, det här är fråga om.

Bernbyrån har inskränkt sig till det, vi nyss hörde, och icke framställt några krav på ytterligare åtgärder. Jag hoppas att en talare efter mig, som är bättre inne i förhållandena, skall kunna lämna upplysning i det stycket, men själv vill jag fråga den senaste ärade talaren, om han i regel finner det olämpligt, att vi, där vi kunna genomföra en önskvärd anordning just nu och där påvisbara

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

fördelar kunna vinnas av ett ingripande nu, skola vänta, till dess alla andra kommit före.

Dessutom har jag tillåtit mig att påpeka en omständighet, som utskottet tydligen icke skänkt något beaktande. Den siste ärade talaren åberopade gent emot mig fortfarande den omständigheten, att Amerikas förenta stater icke ha någon sådan lagstiftning, trots att jag kunnat upplysa honom och kammaren om, att en sådan lagstiftning där är på väg och att i den föreslagna lagstiftningens första paragraf kravet på reciprocitet är framställt, vilket ju utgör ett kraftigt stöd för min åsikt.

Herr Thore: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Lindleys yttrande, att det resultat, lagutskottet kommit till, var i överensstämmelse dels med patent- och registeringsverkets uttalande, dels med Bernkonventionens bestämmelser.

Artikel 4 i Bernkonventionens bestämmelser innehåller följande: »Bestämmelserna i föreliggande avtal innebära endast ett minimum av skydd; de hindra icke tillämpning av mera omfattande föreskrifter, som kunna vara meddelade genom den inre lagstiftningen i något av de kontraherande länderna; de medgiva likaledes tillvaron av mera gynnsamma och mot detta avtal icke stridande bestämmelser.» Det är alltså tydligt, att om man hade bifallit motionen, hade man lika väl varit inom Bernkonventionens bestämmelser, som lagutskottet är.

Jag har, herr talman, velat genmäla detta mot herr Lindleys yttrande.

Herr Lindley: Herr talman! Herr Vennersten missuppfattade i någon mån slutorden i mitt anförande. De lågo nog icke precis på samma linje som hans anförande. Jag uttalade icke någon förhoppning om att Kungl. Maj:t skulle vid en kommande riksdag framkomma med ett lagförslag i ämnet utan om: att vederbörande myndigheter skulle ha sin uppmärksamhet riktad på ämnet och att Kungl. Maj:t, *om Kungl. Maj:t ansåg det nödigt,* måtte framkomma med förslag i denna riktning.

Som svar på den fråga, herr Vennersten framställde till mig personligen, huruvida jag ansåg, att Sverige alltid borde gå sist, vill jag säga, att man väl i det fallet, liksom vid prövningen av dessa patentärenden, får döma från fall till fall, och därest det anses lämpligt, att Sverige går först, så må vi göra det.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Vennersten under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 41, röstar

Ang. lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m. (Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Vennersten under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 77 ja mot 52 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner dels med förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att besitta fast egendom, dels om utsträckt tillämpning av vissa delar av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, dels ock om ändring i viss del av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Vid föredragning härpå av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse i vissa fall för pastorat från ålagd skyldighet att utföra reparationer eller ny- och ombyggnad å prästerligt löneboställe blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 14.

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 313, hade herr Olsson i Golvvasta m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt verkställa utredning angående behörigheten av kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken i Kopparbergs län, samt, därest utredningen därtill skulle giva anledning, vidtaga åtgärder i syfte att ifrågava-

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken.
(Forts.)

rande skogar, i den mån de vore för hemmanen inom socknen behövliga, måtte komma dessa hemman till godo.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade herr *Olsson* i Mora reserverat sig.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Andra kammaren beslöt i tisdags att hos Kungl. Maj:t begära utredning snarast möjligt, huruvida åtgärder böra vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar. Detta kammarens beslut tillkom i anledning av en av herr Eriksson i Grängesberg väckt motion och innebar bifall till det utlåtande, som i ärendet avgivits av andra lagutskottet.

Nu föreligger åter till behandling ett ärende, som också, ehuru i mera begränsad omfattning, avser behörigheten av kronans skogsupplåtelser till bergshanteringen, men den motion, som nu är i fråga, har förberedande behandlats av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, och detta har kommit till ett helt annat slut, än andra lagutskottet. Fjärde tillfälliga utskottet betygar självt, att den nu ifrågavarande motionen kan sägas i viss mån beröra de förhållanden, som behandlas i herr Erikssons i Grängesberg motion. I anslutning till denna uppfattning har kammarkollegium i ett sammanhang yttrat sig över de båda motionerna; och i ena som i andra fallet har kollegium förklarat, att det icke har något att erinra mot att en utredning kommer till stånd. Skillnaden i motiveringen är i huvudsak den, att kollegium i fråga om herr Erikssons i Grängesberg motion anför vissa principiella betänkligheter, men beträffande den nu förevarande motionen förklarar, att kollegium icke varit i tillfälle att bedöma, huruvida Hedemora socknemäns rätt blivit trädd för nära, men att, om så skulle ha skett billigheten synes tala för att socknemännen av kronan i någon form hållas skadeslösa.

Emellertid, medan andra lagutskottet i anledning av kammarkollegii yttrande tillstyrkt utredning, har fjärde tillfälliga utskottet funnit sig böra hemställa, att herr Olssons i Golvvasta motion, nr 313, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Frågan är nu, om andra kammaren ena dagen skall säga ja till en utredning angående behörigheten av kronans skogsupplåtelser för att andra dagen ställa sig avvisande till en mera begränsad utredning i samma fråga. Jag har svårt att tänka mig, en sådan inkonsekvens, och därför kommer jag i anslutning till den reservation, jag funnit mig böra anmäla inom utskottet, att påyrka ett frångående av utskottets förslag.

Jag skall icke trötta kammaren med att fördjupa mig i den nu förevarande frågan, som efter min mening kanske kunnat fram-

läggas på ett åtskilligt mera övertygande sätt än det, som motionärerna begagnat. Jag skall icke heller i vidare mån ingå på utskottets utlåtande än att jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet visserligen finner motionen vara byggd på antaganden, men å andra sidan likväl medger, att så lagligt, som vederbort, har det nog icke tillgått vid åtskilliga tillfällen, då kronan tilldelat bruken krono- eller allmänningsskog såsom understöd för driftens upprätthållande eller då sedermera nämnda skogar genom skatteköp försålts till brukens ägare. Men det finnes i utskottets motivering ett uttalande, som min rättskänsla tvingar mig att inlägga en bestämd gensaga emot, och det är utskottets uttalande, att därest den av herr Eriksson i Grängesberg påyrkade utredningen skulle komma till stånd, bleve denna givetvis avgörande även för frågan, huruvida de spörsmål, som framställts i den nu föreliggande motionen, *sedermera* böra upptagas. Det vill med andra ord säga, såvida jag rätt kan läsa utskottets utlåtande, att om det efter utredningen skulle visa sig, att till bergshanteringens understöd anslagna skogar kunna återvinnas till kronan, skall man sedermera till prövning upptaga frågan om huruvida kronan vid dessa upplåtelser kan ha begått någon orättvisa mot tredje part. Må det tillåtas mig att till belysning av detta uttalande taga en liten bild: Antag, att Andersson tagit ett värdeföremål från Pettersson och givit det åt Lundström. Tiden går men så kommer Pettersson och gör sina rättsanspråk gällande mot Andersson. Då svarar Andersson: Det kravet skall jag upptaga till prövning, sedan det utretts, huruvida jag kan återvinna, vad jag givit åt Lundström. Mina ärade utskottskamrater få förlåta mig, men jag kan icke finna, att deras uttalande på denna punkt varken i rättsligt eller moraliskt hänseende höjer sig över Anderssons resonemang. Och jag har den tilliten även till dem av kammarens ledamöter, som eljest skulle kunna vara beredda att biträda utskottets hemställan, att de icke åtminstone i denna punkt vilja göra utskottets uttalande till sitt.

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

Med denna tillit till kammaren ber jag, herr talman, att i konsekvensens namn få yrka, att andra kammaren måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den begärda utredningen, huruvida åtgärder böra vidtagas för att till kronan återföra rekognitionshemman och till bergshanteringens understöd anslagna skogar, jämväl den i motionen II: 313 av herr Olsson i Golvvasta m. fl. väckta frågan måtte tagas under övervägande.

Herr Sundling: Herr talman! Denna fråga har Åbokommittén ägnat en särskild uppmärksamhet, då kommittén avgivit sitt utlåtande den 25 augusti 1919.

Det framgår av kommitténs utlåtande, att denna skog av lagmansrätten förklarats vara en kronoallmänning. År 1696 anhöll bergsbrukets ägare att få någon skog till hjälp för att fortsätta

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

driften vid bruket. Jordägarna inom kommunen yrkade då, att marken ifråga skulle förklaras för deras byaskog. Med anledning härav undersöktes förhållandena, och lagmansrätten förklarade, att skogsmarken av ålder varit en kronoallmänning, och denna lagmansrättens dom vann också laga kraft. Därefter ingingo byamännen med en skrivelse till Kungl. Maj:t och bådo att få målet återförvisat till lagmansrätten. Detta medgav också Kungl. Maj:t och domen återförvisades, men hovrätten fastställde lagmansrättens beslut, och detta hovrättens utslag överklagades icke. På dessa grunder har också kammarkollegium i skattebrev den 24. maj 1830 försålt detta hemman till ägarna av Vikmanshytte och Turbo bruk.

Det framgår således med all tydlighet, att äganderättsfrågan i detta fall är lagligen avgjord och att hovrättens år 1755 fastställda dom ej överklagats.

Nu skulle man kunna tänka sig, att dessa byamän icke blivit rätt behandlade från första början och att kronan därför skulle vara ersättningsskyldig till dem. Man kan ju icke tänka sig att kronan skulle återfå skogarna, som enligt den utredning, som nu föreligger, äro under lagliga former försålda, utan kronan skulle då åläggas att med ett kontant belopp ersätta byamännen. Jag kan emellertid icke finna, att detta kan vara rätt och skäligt, när dessa byar under många år gått ur hand i hand från den ena ägaren till den andra och försålts med hänsyn till den areal de nu anses äga, och att således de, som nu äga skogarna, skulle av staten utkräva ett kontant belopp som ersättning för de förmenta orättvisor, som skulle drabbat deras företrädare för över tvåhundra år sedan. Ett sådant förfarande kan ju icke anses vara riktigt i andra fall, än där det gäller sådana gårdar i byn, vilka gått i arv inom samma släkte genom alla dessa år; då skulle möjligen ersättningen kunna komma att tillfalla den rätte ägaren. Jag tänker, att denna fråga kommer att tagas upp vid den stora utredning, som ju förr eller senare kommer att göras beträffande dessa kronoskogar, för den händelse staten har något att vinna genom en sådan speciell undersökning.

Nu har herr Olsson i Mora yrkat, att vi i andra kammaren skulle bifalla ett förslag, som vid behandlingen av en likalydande motion blivit framlagt i första kammaren, och som grundar sig på herr Eriksson i Grängesberg motion. Då emellertid denna motion är fallen här, kan jag knappast tänka mig, att vi här skola komma med ett yrkande om bifall till en sak, som redan fallit i första kammaren. Det yrkande som herr Olsson kom fram med, blir nog åtskilligt omarbetat, innan det lägges fram på kammarens bord.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Golvvasta. Herr talman, mina herrar! Reservanten vid utskottets betänkande har redan påpekat en del frågor, som

jag tänkte beröra i mitt anförande och som jag således icke behöver taga upp här.

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

Jag kan dock icke underlåta att framhålla en sak. Jag har hört, att det har viskats ut i korridorerna, att denna fråga skulle i någon mån beröra mig personligen. Jag vill då säga ifrån, att så icke är förhållandet, ty jag har numera inga fastigheter kvar i Hedemora socken.

Jag står emellertid fortfarande kvar på den ståndpunkt, som jag förut intagit, emedan jag anser detta vara en rättvis fråga. Hedemora jordbrukare ha i detta avseende icke begärt annat än rättvisa, och därför måste jag, i den mån jag förmår, bidraga till att frågan får den lösning som den rätteligen bör få.

Den fråga vi nu gå att behandla är otvivelaktigt att betrakta såsom synnerligen svårartad. Bakom denna motion ligger ett sjuårigt intensivt arbete med arkivforskning både i Falun, Hedemora, Säter, Uppsala och Västerås. Utskottets påstående att motionen är byggd på antaganden, måste jag på det kraftigaste tillbakavisa. De pappersluntor, som jag här har i min hand tala ett annat språk och ett tydligt språk, och ändå ha vi mycket, mycket mera, som skulle kunna framdragas, om det ansåges behövligt. Jag skall dock, trots det vidlyftiga materialet, icke trötta kammaren alltför mycket, men jag skall tillåta mig att ingå på en liten historik om äganderättens uppkomst samt om begreppet allmänning. Byalagen utgöra utan tvivel de äldsta sammanslutningarna av den bofasta, åkerbrukande befolkningen i Sverige. Även härader och landskap äro urgamla samhällsbildningar, varemot socknar, som från början utgjorde sammanslutningar för kyrkliga ändamål, uppkommo först med kristendomens införande.

Långt tidigare än Sveriges framträdande såsom enhetsstat, voro dessa samhällsbildningar fast organiserade med viss inre ordning och med i allmähet bestämda yttre gränser.

Äganderätten till jord förvärvades ursprungligen genom odling och avsåg allenast odlad jord. Den ouppodlade jorden, varå ingen framställde äganderättsanspråk, kallades allmänning.

Den odlade jorden brukades ursprungligen av byalaget och ansågs vara byns gemensamma egendom. Efter hand uppdelades denna jord på byamännen och blev deras enskilda egendom. Tidigt torde även byarna hava gjort anspråk på äganderätt till de delar av den ouppodlade jorden, som av dem hävdades för skogsfång, mulbete m. m. Dessa områden ansågos alltjämt för byns gemensamma egendom och benämndes byallmänningar, senare oskiftad byaskog. Icke odlade områden av större omfattning, varpå byamännen ej gjorde anspråk, tillkommo socknarna, häraderna och landskapen samt utgjorde socken-, härads- och landsallmänningar.

Till dessa allmänningar hade konungen eller staten ursprungligen ingen rätt. En annan uppfattning av rätten till ouppodlad jord gjorde sig emellertid med länsväsendets uppkomst och utveckling gällande i ett flertal europeiska stater, bland dem även Danmark och Norge. Under inflytande av denna rättsutveckling sökte även i Sverige konungen att tillvälla sig del i allmänningarnas avkastning. Bestämmelser härom hava även influtit i landslagarna, vari stadgas, att

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

konungen ägde en tredjedel i avgälder från häradsallmänningarna, medan övriga delar av dessa avgälder tillföllo häradsborna efter jordtalet. Av kronans anspråk på del i de gamla socken-, härads- och landsallmänningarna, vilka anspråk åtminstone i Götaland med viss framgång gjordes gällande, uppkom begreppet kronoallmänning.

Sedan konungamakten vid nyare tidens början blivit allt starkare, gjordes försök att befästa och utvidga kronans rätt till allmänningarna. I sådant syfte utfärdade Gustav I sitt bekanta brev till menige man i Gästrikland, Hälsingland, Ångermanland och Medelpad den 20 april 1542, varigenom konungen förklarade, att sådana ägor, som låge obyggda, »hörde Gud, Oss och Sveriges krona till». Detta kungl. brev lärer huvudsakligen hava åsyftat att befordra anläggning av nybyggen, vilket förhindrades därav, att byalagen slagit under sig alltför stora områden.

Varken härigenom eller genom de första skogsordningarna, utfärdade den 22 mars 1647 och den 29 augusti 1664, kan emellertid kronan anses hava tillvällat sig någon äganderätt till de allmänningar, som förut tillkommo byar, härader och landskap. Detta bekräftas därav, att i kungl. förordningen angående skogarna den 19 december 1683, varigenom bestämmelserna i 1542 års kungl. brev åter göres gällande, vari förutsättes en socknar och härader tillkommande äganderätt till allmänningar. Kungl. Maj:t hade därför aktat nödigt att förnya 1542 års föreskrift. Guvernörer och landshövdingar samt kronobetjäningen i orten skulle hava inseende däröver, att varje bys och gårds behov skulle undersökas och deras rågångar prövas. — Märk väl vad som kommer sedan. — *Var och en skulle tilläggas så stort utrymme och så mycken skog, som funnes skäligt och som erfordrades för fullsatte hemman.*

Jag skall här tillfoga några ord inom parentes. Det skulle måhända kunna invändas av någon, att socknemännen i Hedemora blivit tilldelade så mycken skog som kunde vara skäligt. På detta vill jag svara: Kan det vara skäligt, att vissa hemman, ja hela byar äro så gott som utan skog? Såsom framgår av motionen hava jordbrukarna i Hedemora socken blott 1 à 1,5 tunnland skog till 1 tunnland jord. Det är anmärkningsvärt, att socknens västra del, där bruken äro belägna, är, trots sina större skogsarealer, den del, där byamännen äro sämst lottade, enär bruken slagit under sig större delen av skogen, då däremot den östra delen har jämförelsevis stora skogar. En jämförelse mellan den östra och den västra delen av socknen visar tydligt, att bruken lagt under sig otillbörligt mycket skog på böndernas bekostnad. Det vill förefalla, som om vi här hade en tillämpning av ordspråket: Tillfället gör tjuven.

Jag har roat mig med att uppsöka jämförelsetal mellan jord och skogsarealer i angränsande socknar men jag skall icke trötta kammaren med att draga för många exempel, utan inskränka mig till att nämna några siffror från tre närgränsande skifteslag.

Det första skifteslaget har 10,205 tunnland jord med 34,985 tunnland skog, alltså över tre gånger så mycket skog som jord. Av de båda övriga skifteslagen har det ena 16,883 tunnland jord med

70,133 tunnland skog alltså över fyra gånger så mycket skog, och det tredje 5,700 tunnland jord mot 27,900 tunnland skog, alltså över fyra gånger så mycket skog som jord.

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

Den återstående skogen, d. v. s. den, som ej blivit avsatt till byarnas och socknens behov, skulle frånskiljas byarna såsom tillhörande Kungl. Maj:t och ingen annan. Därest genom laga avvittringar och andra väl grundade skäl kunde bevisas, att någon del av en sådan skog tillhörde en socken eller ett härad, så ville Kungl. Maj:t ej betaga dem deras rätt. Men allt vad av sådana skogar låge obrukat och ej kunde med goda skäl visas tillhöra någon gård, by, socken eller härad, skulle ofelbart vara kronans rätta och enskilda egendom. Och skulle bergskollegium, som hade uppsikten över kronans skogar och allmänningar, fördela dessa skogar bruken emellan i rätt proportion.

Dessa bestämmelser torde emellertid ej alltid hava beaktats, utan synes bergskollegium till brukens understöd hava upplåtit skogar, utan att det vid undersökning i varje särskilt fall utrönts, att de icke tillhörde socknen eller häradet eller erfordrades för dessa eller för angränsande byars och hemmans behov, vilket ju särskilt gör sig gällande i Hedemora.

Vid 1734 års riksdag klagade även allmogen över att deras by- och skatteskogar stundom utan allmogens hörande anslagits till nya bruksanläggningar. I punkt 46 av kungl. resolutionen den 17 december 1734 förklarades denna klagan obefogad, enär ingenting kunde upplåtas till bruken, innan allmänningsskogarna blivit avmätta och från angränsande byamark avskilda samt undersökning i allmogens och övriga sakägares närvaro ägt rum, huruvida skogarna kunde från landet eller häradet mistas eller ej.

I den kort förut utfärdade skogsordningen den 12 december 1734 hade även i punkt 14 meddelats bestämmelser i liknande syfte. Däri stadgades, att då framställning gjordes om en allmännings anslående till något bruk, allmänningen skulle genom landshövdingens försorg kartläggas och lagligen utbrytas från enskildas ägor samt i vederbörandes närvaro undersökas av jägeri-, lands- och bergsbetjäningen. Om det därvid utröntes, att allmänningen eller någon del därav kunde utan landets, häradets eller socknens avsaknad umbäras, finge den av bergskollegium disponeras för bruksrörelsen.

I punkt 9 av kungl. förklaringen den 5 april 1739 över 1734 års skogsordning meddelas ytterligare bestämmelser till allmogens skydd mot obehöriga upplåtelser av dylika allmänningsskogar. Innan någon sådan fråga finge företagas, skulle landshövdingen låta för ortens invånare kungöra, att dylik upplåtelse söktes, så att de skulle bliva i tillfälle att däremot avgiva påminnelser.

Allmogens klagomål förnyades vid 1751—52 års riksdag. De anhöllo, att ingen skogstrakt skulle för kronoallmänning förklaras och till något bruk överlämnas, innan först by- och hemmansskogar, till den storlek de av ålder ägt, blivit avvittrade och därpå till socken- och häradsallmänningar anslagits vad som för ortens behov vore nödigt. I § 70 av resolutionen på dessa besvär fann Kungl. Maj:t

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

detta skäligt såsom grundande sig på 1734 års skogsordning. I Hedemora tycks dock ej denna resolution hava följts.

Av denna min framställning rörande allmänningarnas uppkomst och natur lärer det vara uppenbart, att äganderätten till allmänningsjord ursprungligen ej tillkommit kronan, samt att sedan kronan tillagt sig en sådan rätt, denna ansetts vara inskränkt till den allmänningsjord, som ej redan utgjorde socken-, härads- eller landsallmänning eller erfordrades antingen för sådana allmänningar eller för hemmans och byars behov av skog.

Utskottet har dock trots kammarkollegii tillstyrkande avstyrkt motionen, men det erkännes dock att ej allt har gått i laga ordning. Utskottet säger på sidan två »Utskottet kan ej undgå att i likhet med motionären uttala och understryka, att 'så lagligen som vederbort icke tillgått' vid åtskilliga tillfällen, då kronan tilldelat bruken krono- eller allmänningsskogar som understöd för driftens upprätthållande, eller då sedermera nämnda skogar genom skatteköp försålts till brukens ägare.»

Utskottet säger vidare med anledning av åbokommitténs utredning om en särskild skogstrakt benämnd »Skånmarken» följande: »Av denna utredning framgår med all tydlighet, att i detta fall är äganderättsfrågan lagligen avgjord och hovrättens 1755 fastställda dom ej överklagad.» I de talrika handlingar, jag här har framför mig, finnas också inlagor och motinlagor i denna process. Vid ett studium av dessa inlagor förefaller det åtminstone en lekman högst märkvärdigt, hurusom hovrätten 1755 kunnat fälla en dom sådan som denna. Vi hava underställt dessa handlingar jurister för att få en förklaring av denna dom, och de hava med förvåning uttalat, att domen kunde blivit fälld sådan den blev samt till yttermera visso tillagt: Att *hava* rätt, det är en sak, men att *få* rätt, är en annan. Som bekant ha Hedemora jordbrukare i år begärt och erhållit skifte på dessa stora skogar. Jag har här en inlaga angående denna 1755 års dom, vilken, som vi hörde av den talare som försvarade utskottets ståndpunkt, icke överklagats, och jag skall be att få citera en passus ur denna, som är ställd till ägodelningsrätten och belyser litet varför icke denna 1755 års dom blev överklagad. Det heter: »Vid midsommartiden 1755 reste tvenne bönder till Stockholm för att överklaga hovrättens dom. Den ene var från Jälkarbyn och den andre från Tjernan. Den bonden från Tjernan var en herredagsman som ej tog några mutor. Han blev på något sätt utskuffad genom ett fönster i den gamla staden mellan broarna och slog ihjäl sig, som det hette; den andre från Jälkarbyn kom hem och hade mycket pengar, således bjudits och mottagit mutor. Sedan började han rusta upp sin gård, så att brukspatron Angerstein blev uppmärksammad därpå och yttrade vid en resa förbi gården: »Nu synes huru Skånmarken blänker»; därmed gav han tillkänna, att mutor tilldelats denne bonde, för att han ej skulle överklaga hovrättens dom. Detta brukspatron Angersteins yttrande är känt än i dag, ty det har i alla tider på orten varit ett ordspråk »se hur Skånmarken blänker».

Det tycks vara märkvärdigt, att icke storskifte övergått He-

demora socken, men det är dock ett faktum, att ej storskifte övergått hela arealen i Hedemora. Det vill säga, skogarna blevo där undantagna vid storskiftets genomförande. Någon kan fråga varför. På detta vill jag ge en liten förklaring. Den 19 februari 1802 utfärdades en kungl. förordning om strömrensning och storskifte i Dalarna, vartill också anslogs ett årligt anslag av 6,000 riksdaler banko, som dock visade sig vara för litet. Kungl. Maj:t fann då för gott ändra denna förordning i ett brev, daterat den 17 augusti 1804, där bland annat återfinnes följande: »ty have Vi, uppå Edert underdåniga tillstyrkande, i nåder gott funnit tillåta, att skogens delning eller storskiftande i Dalarne må tillsvidare uppskjutas och storskiftesdelningarne nu endast sträcka sig till den odlade jorden — — —». I Addes bekanta arbete om Dalarna kan man återfinna, att förhållandet så är. Det står här på sid. 8: »Följande socknar hava erfordrat varken storskifte eller avvittring på statens bekostnad, nämligen: Folkärna, Grytnäs, Avesta, Hedemora etc.» Jag har därmed velat styrka, att icke något storskifte övergått Hedemora skogar, vilket torde vara ett ganska enastående fall i Sverige.

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

Inom Hedemora socken, som fordom även omfattade en del av Säters nuvarande socken, har redan under medeltiden idkats bergsbruk, och ett flertal bergsmanshyttor hava funnits därstädes, såsom Pedershyttan, Ivarshyttan, Grophyttan, Norrhyttan, Prästhyttan, Vikmanshyttan m. fl. Brukare i dessa hyttor voro hemmansägarna eller bergsmännen i socknen. För bergsbrukets behov begagnades givetvis i socknen befintliga skogar, vare sig de redan avvittrats för de särskilda hemmanen eller utgjorde by- eller sockenallmänningar. Någon upplåtelse från kronan av dessa skogar kan icke hava förekommit, då kronan i dem icke hade någon del.

Vid början av 1600-talet voro flertalet gamla bergsmanshyttor nedlagda, och de skogar, som förut förnämligast använts för dessa hyttors behov, begagnades av de forna bergsmännen för fäbodar och mulbete samt till kolning dels för utgörande av hemmanen vid nyare tiders början ålagda kolräntor, dels för avsalu till de under förra hälften av 1600-talet tillkomna större bruksanläggningarna vid Norn, Nisshyttan och Vikmanshyttan.

Hedemora sockenmän hava emellertid alltjämt hävdat skogsmarken ända fram till dåvarande sockengränsen mot Tuna. Detta framgår av ett bergskollegii brev den 23 oktober 1646 till landshövdingen Johan Berndes, vilken av kollegium anmodades att söka förmå allmogen att till Nisshyttans bruk — märk väl — godvilligt avstå en vid rågången mellan Hedemora och Tuna socknar belägen skogstrakt, varom socknarna tvistade.

I de talrika handlingar, som röra upplåtelser av skogar till Norns och Vikmanshyttans bruk, synas myndigheterna hava utgått från det antagandet, att dessa skogar voro att anse såsom kronoallmänningar. Sålunda förklaras i det första privilegiibrevet för Norns bruk den 26 oktober 1637, att Hans Steffens ägde i Norns

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

ström »på kronans allmänning» anlägga en hammare. Någon undersökning om naturen av denna allmänning hade icke dessförinnan skett. Och någon uttömmande utredning härom har ej heller senare ägt rum.

Beträffande den s. k. Skånmarken, som genom bergskollegii resolution den 24 september 1709 anslogs till Vikmanshyttan, hava väl undersökningar förekommit, och genom domstols laga kraftvunna beslut har förklarats, att Skånmarken vore att anse såsom kronoallmänning. Därvid åberopades, bland annat, att denna skogstrakt fordom nyttjats för hyttorna i Finsta fjärding, och att upplåtelse av densamma från kronan således förelegat. Därav följde, att Skånmarken tidigt ansetts för kronoallmänning. Att så icke kan hava varit förhållandet framgår därav, att Skånmarken lärer hava brukats för dessa urgamla hyttor, långt innan kronans rätt till allmänningar vunnit erkännande.

Utskottet säger vidare om denna skogstrakt Skånmarken: »Vidare framgår, att Skånmarken förklarats av ålder hava varit en kronoallmänning och att invid och omkring dessa byar ostridigt funnits avvittrad byaskog». Jag vill särskilt här fästa uppmärksamheten på, att det står, att *omkring dessa skogar* funnits avvittrad byaskog. Nu kommer det märkvärdiga förhållandet, att i närvarande tid finns ingen byaskog, som gränsar intill denna trakt, Skånmarken. Var hava då dessa skogar, som tydligen här omtalas såsom tillhörande byarna, tagit vägen? Ja, jag förmodar, att det gått på samma sätt med dem, som det gått med övriga skogar i Hedemora, att jordbrukarna med list och tvång undan för undan makats åt sidan för ett allt mäktigare uppträdande bruks- och bolagsvälde. För att styrka, att jag nu talar sanning i denna fråga, kan jag här, om kammarens ledamöter det fordra, peka på kartor, som bevisa, att det för närvarande icke finns någon byaskog, som gränsar till denna trakt, Skånmarken.

Även beträffande den till Nisshyttans bruk anslagna allmänningen inom nuvarande Säters socken hava liknande förhållanden ägt rum. Och torde vissa delar av denna allmänning även böra tillkomma hemman inom Hedemora socken.

Av vad jag här påpekat beträffande kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora och Säters socknar, framgår således, att dessa upplåtelser skett dels utan att behörig undersökning om skogarnas natur ägt rum, dels att, där sådan undersökning skett, man utgått från oriktiga antaganden om skogarnas natur. Och min fasta övertygelse är, att härvidlag borde verkligen en undersökning företagas.

Jag skall be, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som har gjorts av herr Olsson i Mora.

Herr *Nilsson* i Vibberbo instämde häruti.

Herr Olsson i Mora: Ingen föreläsning utan endast ett par

Ang. kronans upplåtelser till bergsbruket av skogar inom Hedemora socken. (Forts.)

ord! För att visa, att det i motionen framförda kravet är oberättigat, erinrade herr Sundling först om lagsmansrättens dom år 1708, varigenom den s. k. Skånmarken förklarades av ålder hava varit en kronoallmänning. Häremot vill jag för det första invända, att lagmansrättens förklaring avser endast Skånmarken och alltså inte hela den skog, varom utredning begäres i motionen. Vidare skulle jag vilja tro, att andra kammaren inte har alltför stor respekt för lagmansrättens förklaring. Kung Gösta förklarade ju också, som nyss erinrats i ett brev till norrlänningarna 1542, att alla sådana ägor som obyggda ligga höra Gud, Konungen och Sverges krona till. Jag undrar, om andra kammaren i dag är beredd att böja sig för denna förklaring.

Herr Sundling åberopade också Svea hovrätts dom den 9 juni 1755. I anledning därav vill jag fästa uppmärksamheten på, att då denna dom avkunnades var inte det brev känt, som är bilagt motionen. Jag åsyftar bergskollegii skrivelse den 23 oktober 1646 till landshövdingen Johan Berndes. Av detta brev framgår otvetydigt, att åtminstone skogen under Nisshyttan var av stridig natur och att landshövdingen uttryckligen uppmanades att söka övertala allmogen att avstå sin rätt till skogen.

Herr talman, med dessa erinringar ber jag att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förvarande utlåtande nr 16, bifaller det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 76 ja mot 53 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 15.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg; och

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för uppförande av posthus och telegrafstationsbyggnad i Finspång; samt

från bankoutskottet:

nr 328, angående vissa pensioner och understöd; och

nr 329, angående vissa pensioner och understöd.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets memorial, nr 44, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till särskild ersättning åt sekreteraren hos första lagutskottet.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Vennerström* under den 5 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1920. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner. *202492*